DEMOS HELSINKI

Tulevaisuusvaliokunta: Asiantuntijapuheenvuoro

Demos Helsingin lausunto valtioneuvoston tulevaisuusselontekoon

19.11.2025
Atte Ojanen, tutkimuspäällikkö
Katri Sarkia, toimitusjohtaja

Selonteossa oikeat asiat; mitä teemme seuraavaksi?

Kiitos mahdollisuudesta kommentoida tulevaisuusselontekoa. Pidämme selonteossa käytettyjä menetelmiä ja esitettyjä skenaarioita varsin laadukkaina ja kattavina, ja olemme sen analyysista pitkälti samaa mieltä. Tulevaisuusselonteko kokoaa yhteen keskeisiä vaihtoehtoisia kehityskulkuja ansiokkaasti valtiolähtöisestä näkökulmasta. Jatkossa voisi vielä miettiä sitä, miten selonteon laatua voitaisiin yhä vankentaa kutsumalla laajempia joukkoja luomaan sen analyysia, ja ajattelemaan rohkeammin.

Keskeiset sisällölliset kommenttimme liittyvät pyyntöönne kriittiseen näkökulmaan sekä esittämiinne jatkokysymyksiin tulevaisuusselonteon hyödyllisyydestä ja käytettävyydestä sekä ennakointitiedon hyödyntämisen jatkuvuudesta. Nostomme kommenteiksi ovat:

- vahvempi ilmastopoliittinen näkökulma esim. keikahduspisteiden ennakointi
- suomalaisen ennakointijärjestelmän vahvistaminen ml. institutionalisointi ja ennakointitiedon vahvempi kytkentä päätöksentekoon

Tulevaisuusvaltaa käytetään ja jaetaan täällä puhuessamme.

Tulevaisuusselonteko pitkäjänteisen politiikan pilarina

- Suomen kansainvälisesti arvostettu ennakointijärjestelmä ja -ekosysteemi on rakentunut tulevaisuusselonteon pohjalle, joka on keskeisin **pitkäjänteisen politiikan mekanismi** Suomessa.
  - Tulevaisuusselonteko on tapa edistää tulevat sukupolvet huomioivaa hallintoa luomalla jaettua näkemystä ja varautumista vaihtoehtoisista tulevaisuuksista riskeineen, jonka jatko pitää varmistaa.
  - On erinomaista, että selonteon ensimmäinen osa tehdään ministeriöiden välisenä virkamiestyönä, vahvistaen näin hallinnon ennakointitaitoja ja suomalaista ennakointijärjestelmää laajemmin.
- Kohtaamme enenevässä määrin pitkän aikavälin ongelmia, kuten ilmastonmuutos, jotka vahingoittavat etenkin **tulevia sukupolvia**, vaikka poliittinen järjestelmämme ohjaa meitä kohti lyhytjänteisiä ratkaisuja.
  - Tärkeää olisi päätöksentekoa tukevalla tavalla ohjata tekemään myös sellaisia ylihallituskautisia päätöksiä, jotka suojaavat sellaisia asioita, mistä emme suostu tinkimään

➔ Ilmeinen riski kuitenkin on, että selonteko jää ajoittain toistettavaksi harjoitukseksi, joka tuottaa laadukasta ennakointitietoa, mutta ei **lopulta informoi ja ohjaa päätöksentekoa**.

Vahvempi ilmastopoliittinen näkökulma: keikahduspisteiden ennakointi

- Tulevaisuusselonteon kattavuudesta huolimatta **ilmaston keikahduspisteet ja ekologisen romahduksen uhka** mainitaan selonteossa ja sen skenaarioissa vain muutamaan kertaan, vaikka monet vaikutuksiltaan merkittävät keikahduspisteet (kuten AMOC) ovat jo varsin lähellä toteutumista
  - Selonteossa mainitaan villinä korttina mm. Jääkausi Euroopassa, mutta ei havainnollisteta kuinka vakavasti se haastaisi nykyisen elämäntapamme, esimerkiksi maanviljelyn loppumisen myötä
- Nämä **peruuttamattomat muutokset ovat erityisen ongelmallisia tuleville sukupolville,** rajaten heidän toimintamahdollisuuksiin suuresti – tarve myös kvantitatiiviselle tiedolle
- Osana tulevaisuusselontekoa ja valtionhallinnon ennakointia tulisi muutenkin huomioida eri kehityskulkujen ja politiikkatoimien keskinäiset **polkuriippuvuudet**
  - Nämä eivät koske vain ympäristöä, vaan ovat keskeisiä myös teknologia-, tekoäly- ja väestöasioissa
- Keikahduspisteet vaativat uutta, **varovaisuusperiaatetta hyödyntävää pitkäjänteistä hallintoa**
  - Esimerkiksi ilmastonmuokkaus vaatii valtiolta todella pitkää sitoutumista sen ylläpitoon
  - On huomioitava myös positiiviset yhteiskunnalliset keikahduspisteet, kuten aurinkoenergian edistys

DEMOS HELSINKI

Tulevaisuusselonteon arvo ei tule sen lukemisesta, vaan sen soveltamisesta päätöksentekoon.

Missä tulevaisuusselontekoa tulisi soveltaa?

1. **Puolueiden tulevaisuus- ja visiointityö**
   - Eduskuntatyö & agendatyö vaaleihin: tulevaisuusselonteon esittely eduskuntaryhmien kokouksissa sekä osana hallitusneuvotteluja (kts. Viron parlamentin tulevaisuuskeskuksen työ).
2. **Julkinen diskurssi ja kansalaiskeskustelu**
   - Tulevaisuusdialogit & kansalaispaneelit: selonteon hyödyntäminen viestinnällisesti sen julkaisun jälkeen tulevaisuutta koskevan kansalaiskeskustelun vahvistamiseksi yhteiskunnassa.
3. **Hallitus- ja ministeriövalmistelu**
   - Selonteon tietopohjan soveltaminen vielä systemaattisemmin läpi ennakoivan säädösvalmistelun, tulosohjauksen, JTS:n, hallituksen strategiaistuntojen ja EU-vaikuttamisen (indikaattorit, resurssit).
4. **Tulevaisuusvaliokunnan rooli**
   - Laajempi valta antaa mietintöjä ja ponsia itse päättämistään asioista, teknologiaennakointi, lainsäädännön tulevaisuusvaikutusarvioinnin kehittäminen, ponsien toimeenpanon seuranta

Vahvempi soveltaminen: sukupolvisitoumus lakiin?

- Edellä esitetyt ehdotukset voitaisiin yhdistää myös **tulevaisuuslaiksi tulevien sukupolvien huomioimiseksi**, josta esimerkki on Walesin Tulevien sukupolvien hyvinvointi -säädös vuodelta 2015
- Suomessa vaikuttavampaa saattaa olla **vahvistaa olemassa olevia instituutioita**, kuin luoda Walesin kaltainen tulevien sukupolvien valtuutettu, joka valvoo, tutkii, arvioi kestävän kehityksen toteutumista
  - Toimenpiteitä olisivat esim. ennakoinnin kytkeminen osaksi lainvalmistelua, lainsäädännön pitkän aikavälin vaikutustenarvioinnit ja indikaattorit, tulevien sukupolvien määrittely perusoikeuksissa, tulevaisuusvaliokunnan roolin ja tulevaisuusvallan laajentaminen kansalaiskeskustelun keinoin.
- Tällä on yhteys Euroopan komission strategiaan sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta (Q1 2026), että YK:n tulevaisuushuippukokouksen sitoumuksiin syyskuulta 2024

Uusi laki voisi täydentää tulevaisuusselontekoa laajentamalla sitä varautumisesta kohti näkemyksellisyyttä uudistuvasta ja tulevaisuuskestävästä Suomesta (mm. teollisuuspolitiikka, investoinnit, kestävät teknologiat) **– tämä visio sekä Suomelta että Euroopalta puuttuu.**

DEMOS HELSINKI

Kuka johtaa tulevaisuustyötä?
Me ajattelemme, että te.

DEMOS HELSINKI

Kiitos!